

◦ Jorraketarik gabeko nekazaritza ◦

Iraultza ortuan: fuera golde-aitzurak!

“Zuen bekokiko izerdiz eskuratuko duzue eguneroko ogia” kondenatu omen zituen Yavehk Adan eta Eva. Geroztik, goldea eta aitzurra izan dira laborantzaren ikurrak. XX. mende bukaeratik, ordea, mundu osoko ortuzain eta lurginen artean bestelako ikusmoldea ari da zabaltzen: lurra irauli gabe haztea barazki eta laboreak. Lurrik ez urratu. Asko baratzegintza ekologikoan ari dira, baina horretara jotzen dute soro handien jabe makinadunek ere.

PELLO ZUBIRIA KAMINO

Argazkiak: Jean Marie Lespinasse

JORRAILLA izendatu genuen garai batez apirila. Eta hona non nekazari eta arlo horretako aditu askok landareen ustezko mesedetan aitzur-jorran aritzeari uko egiten dioten. Neolitikotik hona bederatzita mila urte gerriak hausten eman eta gero hau!

Berrikitan gaztelaniaz *El buerto más natural* tituluz Lizarrako La Fertilidad de la Tierra

argitaletxeak publikatu duen liburuan (jatorrizko frantsesez *Le jardin naturel*, Ed. Rouergue) Jean Marie Lespinasse agronomo eta baratzezain ezagunari utziko diogu laburbiltzen ideia: “Duela mende bat baino lehenagotik buruetan alderantzizkoa sartzen diguten arren, guk ez dugu lurra elikatzen honek landarea elika dezan. Lurra bere gisan bizi da,

Bi andre eserita Jean Marie Lespinassek Bordele inguruan daukan baratzean. Landareak altuera batean daudenez, haien parean daude jarrita: jesarririk ere erraz egin daiteke lan. Landare eta loreak nahasian daude, orbelez eta lastoz estalitako lurzoruan.

Zuzeneko ereintza soro industrialetan ere modan

Alor handietan garia, artoa edo soja egiten dituzten nekazariak gero eta gehiago ari dira zuzeneko ereintzan, frantsesez *semis direct* eta gaztelaniaz *siembra directa* esaten dioten teknikan. Horretarako, labore bat biltzean berehala ereiten da haren osagarria den beste bat. Esate baterako, argazkian ikusten den moduan: traktorearen gurpil ondoan ageri dira hilabete batzuk lehenago bildutako gariaren lastoak eta tartean berde koltza landareak; koltzak lurraren azala estalita atxiki du hilabeteotan eta makinak orain moztu edo zanpatu egingo du tartean berriro garia ereiteko.

Teknika hau erabiltzen dute lurjabe handiek oharu direlako hainbeste pesitizidarekin oinpeko fauna eta flora guztia birrindu ondoren gainera lurra goldatuz gero higadurak urte gutxitan pobretu dituela lurrok. Aldiz, goldatu gabe zuzenean ereinez etekin ekonomiko oso garbia ateratzen dute: lurzorua orekari hobeto eusten diote, herbizida gutxiago jaurti behar dute (belar txarrak nekezago sortzen dira estaliaren azpitik) eta koltzak edo beste lekariak ongarriak direnez abonotan ere aurrezten dute, gehi horiek ez zabaltzeagatik erregaitan aurreratzen dutena.

Landarezko geruza gaineko zuzeneko ereintza (*Semis Direct sur Couverture Vegetale*) bultzatzen dute

herrialde txiroekiko elkarlaguntza programa batzuek ere, bidenabar Frantziakoek. Elikadura arazoak dituzten herrialde gehienek higadura arazo handiak dituzte, lehorte handien ostean ekaitz galantak nozituz. Goldatu ez eta beti landare berdez edo orbel iharrez estalita dauden lurrek hobeto eusten diote urari, erregadio behar askoz txikiagoa dute eta nekazariei errentagarritasun handiagoa eskaintzen diete, lan neketsua kentzeaz gain. “Nekazari, nekez ari”? Ez derrigorrez.

CUMA ALLIANCE

ez da euskarri soil bizirik gabea. Bizi hau elikatzen dute landareek sortu eta gero bertan lagatzen dituzten organoek (adarrek, orbelek, fruituek, eta abar). Azken finean, bizia sustatzen du lurrak mantentzen dituen landare guztien egoteak eta aritzeak berak.

Baratzean nire preokupazio nagusia da lurreko bizia bere osotasunean kontuan hartzea: zizareak, bakteriak eta beste mikroorganismoak hondakin organikoak desegin, nitrogenoa finkatu eta lurra samur eta aireztaturik atxikitzen dutenak. Bizi hau da estimulatu behar dena, lurraren emankortasuna sostengatu eta indartzen duelako. Horregatik, ekosistema hau ez da aztoratu behar. Beraz, ez dugu lurra irauli behar, ez pilatu behar barazkien inguruan, ez eta ere lurreko landareak sustraitik atera behar”.

Lespinassek aitortzen du, baserritar-seme izanik, kosta egin zaiola gainera kentzea lurra goldatuz irauli eta eten gabe aitzurrez jorratzeko ohitura zaharra. Frantziako nekazaritza naturalean erreferenteak diren Claude eta Lydia Bourguignon agronomo eta enologoek flash hori bera aipatu dute *Le sol, la terre et les champs* (Ed. Sang de la Terre) liburu txit gomendagarrian: “Lurra jorratzeari uko egi-

“Jorratzeari uko egitea kultur txoke bat da nekazariarentzako. Goldeketan laborantzaren mito fundazonaletako bat da”

CLAUDE ETA LYDIA BOURGUIGNON

tea kultur txoke bat da nekazariarentzako. Goldeketan milaka urte daramatzagu, laborantzaren mito fundazonaletako bat da. Lurra bortsatu egin behar dugu, uste izan dute baserritarrek, ernaldutadain. Horrela uler daiteke laborarien artean zein bortizki baztertzen den *semis direct* (zuzenean ereitea) sistema”.

Semis direct, No-dig gardening, No till-gardening, Jardinner sans labour... Ortuak eta soroak lantzeko ideia honek ezaugarri komun berdinekin aldagai asko ditu. Batetik, jarduera oso ezberdinetan aplikatzen delako, batzuek baratze txikietan edo

permakulturan; gero eta gehiagok zereal alor zabaletan. Bestetik, aitzurrez gabeko nekazaritzara ailegatu direnak oso eremu ezberdinetatik datozelako.

Er iraultzea iraultzaile

Nekazaritzak Neolito arotik egin duen urratsik garrantzizkoena omen da lurra irauli gabe lantzea, hala diote Bourguignon senar-emazteek: “6.000 urte pasa behar izan dira nekazariak lurra zaintzen duen teknika bat asmatzeko”.

Nekazaritza ekologikoak salatu ditu industrializazioak pestizidekin eta ongarri kimikoe-

Ezkerrean, Jean Marie Lespinassek Bordele ondoko La Brède herrian daukan baratzeko txoko bat: adaxka txikituz estalitako zoruan tomateak, indabak, zerba, erremolatxa, kalendulak eta alpapa nahasian. Eskuinean, Lespinasse ortua kusten.

kin lurraren langintzari ekarritako kalteak, eta horiek konpontzen saiatu da. Baina beranduago iritsi zen lurraren goldaketaren eta jorraketaaren kritika, eta hau oraindik ez da behar adina zabaldu. Zergatik ez irauli eta jorratu lurra?

Lurra iraultzea lotuta dago gaineko azala belar txarrik gabe eta garbi mantentzearekin. Lurra iraultzen da ustez arintzeko, aireztatzeko, garbitzeko, gainean zabaldutako simaur eta ongarriak barruratzeko. Hortik asmo onez egindako lehenbiziko kaltea: haize eta eurien mende biluzirik uztean lurrazalaren higadura sustatzen da. Neolitotik munduan zabaldu den teknika atzeratu horri egozten diote askok planetak dauzkan basamortuak eta galdu dituen lur on asko, Lurrak nozitzen duen gai organiko gabezia izugarria.

Goldatzean, bestalde, lurzoruaren organizatuta dagoen geruzak azpikoz gain jarri eta nahastu ditugu. Geruza bakoitzak dauka bere fauna, guk iraultzean suntsitzen duguna.

Baratzegintza nagia

Gero eta gehiago ikusten dira lastoz, orbelez edo adaxka birrinduz estalitako ortuak batean eta bestean. Baserri lanetan betidanik zailduak harriturik begiratzen diote asmakizunari, mesprezuz ez denean: baina zertan ari dira zorook?

Hasteko, baratzeta era natural horretan lantzen duenak ez du gehiago sartuko laiarik edo aitzurrik bertan, askoz gutxiago motordunik. Landareentzako aurreikusitako eremuak ez ditu ahal dela zanpatzen. Esan bezala, lurrazalean lasto edo BRF (zuhaitz adaxka birrindu) geruza atxikitzen du eten gabe. Hori ezean, lurrari elikatzen lagunduko dion laboreren bat dauka ereinda, gehienetan alpapa (luzerna), hirusta edo txirta bezalako landare lekadunen bat.

Landarezko geruza horrekin, azken finean, ortulariak lortu nahi du basoan dagoen lurraren antzekoa sortzea bere barazkientzako

Gaineko estaliak eragozten du ditzosozko *belar gaiztoak* ugaritzea, baina helburu askoz garrantzizkoagoa ere badauka: lurrazaleko gai organiko horrek desegin ahala elikatzen ditu inguru osoa osasun betean edukitzeko beharrezkoak diren bakteriak, onddo eta gainerako xomorro ugariak. Hauen oreka lortu denean, lurzorua berez elikatzen da, eta landareek ez dute bestelako ongarri beharrik.

Landarezko geruza horrekin, azken finean, ortulariak lortu nahi du basoan dagoen lurraren antzekoa sortzea bere barazkientzako. Oihaneko landare eta zuhaitzak ez dira elikatzen inoren simaurretatik, are gutxiago duela ehun urte asma-tutako ongarri kimikoetatik. Oihanak bere burua fertilizatzen du eten gabe.

Abantaila gehiago baditu irauli gabe eta estali organikoari esker lurzoruan flora eta fauna txikiak berriro ugartitzeak. Lurrak baldintza horietan hezetasunari askoz gehiago eusten dio, erauntsietan ura hobeto irentsiz eta, alderantziz, idorteari hobeto aurre eginez. Horrela, lurzoru baten bioaniztasunak ez duenez kasik zerikusirik larrugorritan eta sintesizko gai kimikotan itota daudenekin, bertako landareek gaixotasun askoz gutxiago nozitzen dituzte.

Oihan basatietatik ideia gehiago ere hartu dute Lespinasse bezalako baratzezainek. Esaterako, ez ezarri landareak espezieka pilatuta, ahalik eta gehien nahastuta baizik... elkarrekin tirria ez daukatenetan, jakina, bai baitira txakurra eta katua baino elkarren etsaigo direnak, hala nola babak eta tipulak. Beste ideia bat: barazkien artean erein jateko ez baina landareok aberasteko balio duten espezieak; Lespinassek alpapa edo luzerna ereiten du edozeinen aldamenean, honek lurzoruan bere zainak sakonean luzatu eta ondokoei bere nitrogenoa eskaini diezaien.

Horrela antolatutako lurra, gizakiaren oinak gehiago zapaltzen ez duelarik, bera joango da arintzen, aireztatzen, gizontzen, zizareen eta gainerako moxorroen lan esker-gari esker.

Ez erauzi sustraiak

Oso esperientzia ezberdinetatik heldu dira nekazaritzan adituak jorraketarik gabeko jarduerara. Askorentzako aita fundatzailea Masanobu Fukuoka izan da, *Lasto izpi baten iraultza* liburu famatuaren egilea. Honen ibilbidea naturaren ezagutzak adina taoismoan oinarritutako espiritualitateak gidatu zuen.

Garai beretsuan, 1940eko hamarkadan, A. Guest delako batek *Gardening without Digging* liburuxka plazaratu zuen Britainia Handian, gaiari ikuspegi mendebaldarrago batetik helduz. Geroztik oso bizipen ezberdinetako baratzezain eta laborariak iritsi dira ez jorratzeko erabakira.

Permakulturaren oinarrietako bat da, eta jakina da ikur nagusitzat Bill Mollison duen pentsamendu korronte honek asko edan duela Fukuokaren iturritik. Ildo horretatik Emilia Hazelip katalanak Nekazaritza Sinergikoa aldarrikatu du. Horiekin batera nekazaritza ekologikoa, biologikoa edo organikoa ari diren asko ez jorratzearen aldekoak dira, ez ordea gehienak.

Beste batzuk agronomiatik heldu dira leku berera. Claude eta Lydia Bourguignon ere agronomoak dira, Jean Marie Lespinasse bezala. Hauen liburuetan nekazaritza ekologikoen printzipioek adina edo gehiago eragin dute laborantza industrialaren mugez eta kalteez ohartzeak.

Munduko soroen emankortasunak nekazaritzaren industrializazioarekin atzera egin duela egia den arren, gero eta aditu gehiagok auzitan jartzen dute askoz lehenagotik datorela malurra. Baso izan ziren garaietatik alorek daukaten bizia zaindu eta landu behar dela aldarrikatzen dute.

Lur barrenean dagoen bizia ulertu egin behar da estreina. Zoruaren geruza bakoitzak dauzka bere flora eta fauna, eta geruzen arteko trafikoa ari dira milioika eta milioika izaki, zizare, sator eta abar luzea. Hildako edo uztan moztutako landareen zainek ere elikadura handia daukate guztientzako, baldin eta errotik ateratzen ez baditugu.

Irakurle, ikusten duzularik baratze bat lastoz estalia, pentsa dezakezu ortularia alferra dela. Baina asmatuko duzu pentsatuz jakintsua izan behar duela, gutxiago eginez gehiago lortu nahi duena. ■

...ametsetan
bezala

ATXASPI HOTELA

Bittiria, 24
Lesaka (Nafarroa)
T.: 948 637 536
hotela@atxaspi.com
www.atxaspi.com

